

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ АНДОРРИ Й ІСПАНІЇ

Стаття присвячена особливостям сучасної університетської освіти у Андоррі й Іспанії, законодавчій базі, організації навчання на рівнях бакалавр – магістр – доктор, механізмам забезпечення якості функціонування університетів, іншим змінам, пов'язаним із Болонським процесом.

Постановка проблеми. Професійна підготовка фахівців у різні історичні періоди була і залишається важливим завданням суспільства і держави. У наші часи глобалізації, інтеграції, посилення взаємозалежності держав у світі розвиток і вдосконалення національної вищої освіти знаходиться в прямій залежності від своєчасного використання найкращого педагогічного досвіду та прогресивних освітніх наробок інших країн. У цьому плані вивчення особливостей сучасної університетської освіти в країнах Західної Європи, де університети мають багатовікову історію та досвід, є особливо актуальним.

Предметом дослідження стала сучасна університетська освіта Андорри й Іспанії. На матеріалі сучасних закордонних джерел автор досліджує останні зміни, які стосуються академічних циклів, термінів навчання, додатку до диплома та забезпечення якості.

Останні публікації. Вища освіта стала окремою галуззю дослідження в Західній Європі порівняно нещодавно, в другій половині ХХ століття. Методологічні засади проведення досліджень у системі вищої освіти висвітлено в роботах Д.Адамса, О.Фултона, Дж.Уокера, С.Еверса, Дж.Ківза, В.Міттера, Т.Хусена. Найбільш відомими фахівцями в галузі компаративної педагогіки вважаються Ф.Альтбах, Р.Арнов, Л.Бреслер, М.Карноу, Г.Келлі, Г.Ноа, Ф.Реймерс, К.Торрес, Дж.Фарелл, Б.Хоумс, М.Екштейн та інші.

Сучасні європейські компаративні дослідження переважно присвячені практичним питанням забезпечення функціонування університетів та їх зв'язку із довкіллям. У світлі реалізації Лісабонської та Болонської стратегій актуальними темами є фінансування, управління, навчальний план, працевлаштування випускників, зв'язок науки та бізнесу тощо.

Виклад основного матеріалу. Незначне за територією, населенням та сектором вищої освіти князівство Андорри являє собою взірць успішної інтеграції університету в європейський простір вищої освіти за рахунок співробітництва із сусідніми, масштабнішими країнами. Міжнародні угоди дозволяють студентам Андорри продовжувати навчання в інших європейських країнах. Відповідно до вимог Болонського процесу студентам університету Андорри нараховуються кредити, видається додаток до диплому, відстежується відповідність навчання стандартам якості.

Іспанія – європейська країна з давніми університетськими традиціями, складною системою національних ступенів, поєднанням державного й регіонального управління та фінансування вищої освіти. Вона складається із декількох автономних областей і користується популярністю серед європейських студентів у рамках програми мобільності Erasmus. Іспанія представляє інтерес насамперед в аспекті дослідження сучасних масштабних процесів реформування, спрямованих на поліпшення рівня відповідності загальноєвропейським стандартам організації навчання в університеті.

Навчання в університетах Андорри

Парламентське князівство Андорра розташоване на заході Європи у Східних Піренеях. На півночі та сході воно межує з Францією, на заході та півдні – з Іспанією. Державною мовою країни визнано каталанську.

В Андоррі університетський сектор вищої освіти представлений єдиним університетом – університетом Андорри. Основний закон про вищу освіту було прийнято в 1997 р., відповідно, декрет про присудження національних ступенів – у 2004р. Подальші

зміни у законодавстві, необхідні для проведення Болонських реформ, знаходяться поки що на стадії обговорення. Розглядаються питання впровадження трьохциклічної системи навчання, застосування європейської кредитно-трансферної системи, принципів забезпечення якості, прозорості та мобільності [1, с.64].

Оскільки можливості Андорри з питань надання послуг вищої освіти є дещо обмеженими, більшість громадян цієї країни вважають за краще навчатися за трьохциклічними програмами у сусідніх Іспанії та Франції. В Андоррі є також можливим навчатися дистанційно на першому й другому циклах вищої освіти, а відтак отримати подвійний ступінь від уряду Андорри та відкритого університету Каталонії. Такий ступінь є офіційно визнаним в Іспанії. Спеціальності, за якими можна навчатися в Андоррі дистанційно протягом двох та чотирьох років, залежно від циклу навчання, охоплюють правознавство, каталанську філологію, психологію, гуманітарні науки, бізнес-адміністрування, соціальні науки, візуальну техніку, документознавство, телекомунікації, східноазіатські студії, ринкові та наукові дослідження, психопедагогіку, рекламу, паблік-релейшенз тощо [1, с.65].

Європейська кредитно-трансферна система почала впроваджуватися в університеті Андорри в 2004-2005 рр. з метою накопичення кредитів та забезпечення відповідного трансферта. Декрет про видання додатка до диплому було опубліковано в 2004 р. З того часу він видається безкоштовно, може бути надрукований іспанською, французькою, португальською, англійською мовами за вибором студента. З метою надання гарантії якості навчання в Андоррі створено національне агентство з питань якості вищої освіти [1, с.64].

Навчання в університетах Іспанії

Практично всі університети Піренейського півострова були засновані королями в період Середньовіччя. Незважаючи на визнання з боку папи, всі вони, за єдиним виключенням, були *studia generales respectu regni*, тобто тими, що приймали на навчання студентів лише своєї королівської території. Найвідоміший університет Іспанії, що знаходиться в м.Саламанка, було започатковано королем Леоном у 1218р. У 1255р. він отримав від церкви привілеї, а в 1298 був визнаний папою, поряд з університетами Парижу, Оксфорда та Болоньї, як один із найвеличніших університетів християнства. У подальшому Іспанії судилося стати прабатьківщиною навчальних закладів вищої освіти всього світу й перенести модель європейського університету на інші континенти [2, с.176].

Оточена з усіх боків морями й горами, Іспанія є середньонаселеною країною з низьким рівнем активного населення та високим рівнем безробіття. Одним із головних недоліків системи вищої освіти Іспанії вважають недостатньо розвинені зв'язки з працедавцями, а відтак більшість випускників вузів не в змозі працевлаштуватися протягом доволі тривалого часу [3, с.665].

За даними національної Болонської доповіді за 2009р. у сучасній Іспанії функціонує 75 університетів. Базові підстави для проведення Болонських реформ в Іспанії закладено в Акті про університети від 2007 р. Позауніверситетський сектор вищої освіти регулюється Актом про освіту, прийнятим у 2006 р. Законодавчі ініціативи також мають у своєму складі королівські декрети щодо впровадження європейської кредитно-трансферної системи ECTS, видання додатка до диплому, трьохциклічної системи навчання у зв'язку з основними положеннями Європейської сфери вищої освіти (2005р) [1, с.145].

Програми підготовки бакалаврів і магістрів в Іспанії за європейською класифікацією освітніх стандартів від 1997р. вважаються програмами п'ятого рівня, які в свою чергу поділяються на: 1). теоретичні /дослідницькі /підготовчі щодо професій із високим рівнем вимог до спеціаліста – програми рівня ISCED 5A; 2) практичні /технічні /спеціалізовані програми рівня ISCED5B. У той же час організаційна структура національних освітніх програм в Європі є різною, тому не існує чіткого відокремлення програм рівня ISCED 5A та

ISCED 5B, тобто між програмами більш академічної чи більш професійної спрямованості. Наступні мінімальні вимоги висуваються до програм рівня ISCED 5A:

- програми ISCED 5A повинні передбачати мінімум три роки послідовної теоретичної підготовки на денному відділенні вузу. Якщо навчальний курс в університеті розрахований на три роки, то попереднє навчання у середній школі повинно тривати не менше тринадцяти років. Системи, де зарахування до програм навчання проводиться за кількістю накопичених кредитів, потребують відповідного часу та інтенсивності навчання;
- студенти програм ISCED 5A повинні мати серйозний науковий потенціал;
- програми ISCED 5A можуть передбачати написання дослідницького проекту чи дисертації;
- програми забезпечують необхідний для високотехнологічних професій рівень освіти чи готують дослідників.

Проте академічні програми, що не відповідають жодному із зазначених критеріїв, не виключаються автоматично. Якщо навчальна програма схожа за змістом на інші програми, які відповідають будь-якому з вищеназваних критеріїв, вона теж класифікується як програма рівня ISCED5A.

Трьохциклічна структура *Diplomado – Licenciado – Doctor*, що існувала в Іспанії з 1983р. згідно з законом про університетську реформу від 1983р., істотно відрізняється від трьохциклічної структури в європейському просторі вищої освіти. Нова трьохциклічна структура, затверджена постановою від 2005 р., базується на першому циклі початкової, загальної й професійної підготовки, який триває чотири роки, складається із 240 кредитів й завершується відповідно одержанням ступеня *graduado*, вперше уведеного в 2008/09 навчальному році. Цей рівень відповідає рівню ISCED 5A. У 2006/07 рр. розпочалася реалізація нових програм, по завершенню яких присуджується ступінь магістра й доктора. Сьогодні ступінь магістра можна одержати на третьому циклі навчання. У подальшій практиці він надаватиметься на другому циклі після реалізації перших нових програм *graduado*. На сьогоднішній день надано відкритий доступ до нових магістерських і докторських програм для тих, хто вже володіє ступенем *Licenciado*. Завершальний етап введення нових програм очікується до 2012 р. [1, с.145].

Університетська Рада з координування, що об'єднує всіх ректорів університетів і високопосадових чиновників, відповідальних за вищу освіту в уряді автономних співтовариств Іспанії, а також інших експертів, призначених національним урядом і парламентом, розглядає разом з міністерством науки й інновацій (2008 р. заснування) перелік запропонованих новітніх програм. Інші програми, не пов'язані з погодженим переліком професій, будуть пропонуватися університетами разом з урядами автономних співтовариств. Міністерство приймає остаточне рішення й видає спеціальні вказівки за ступенями, співвідносними з переліком професій [1, с.145].

Довготривале навчання зберігається за такими спеціальностями, як медицина, архітектура, одонтологія, ветеринарія та фармацевтика. Другий цикл між 60 й 120 кредитами ECTS складає вищий, порівняно з попереднім, рівень навчання й включає академічну й професійну спеціалізацію, дослідження та технології. Після успішного завершення такої програми студенти одержують ступінь магістра. Завершення третього циклу навчання в університеті безпосередньо спрямовує до докторського ступеня – найвищого з усіх академічних – й надає право займатися викладацькою або дослідницькою діяльністю [1, с.145].

Сьогодні існує можливість для студентів професійно орієнтованих програм рівня ISCED 5B перейти на рівень ISCED 5A шляхом навчання на спеціальних перехідних курсах й визнання кредитів. Міністерство пропонує підтримати можливість переходу між програмами, зробивши їх прозорішими й більш відповідними одне до одного. Організація докторських програм затверджена королівськими декретами від 1998р. й 2005 р. Тривалість

навчання є задовільною щодо існуючих Болонських вимог. У відповідності до нового порядку, вступ до докторської програми передбачає наявність у апліканта ступеня магістра або мінімальної кількості кредитів – 60 (один курс) післядипломного навчання з розрахунком на 300 загальних кредитів. Ті, хто одержали попередній ступінь *Licenciados*, також мають право вступу до аспірантури. Навчання триває чотири роки й поділяється на періоди підготовки до проведення дослідження (два роки) й на написання тексту дисертації (ще два роки додатково). Навчання молодих дослідників відбувається до проведення індивідуального дослідження. Критерії та процедури прийняття встановлюються кожним університетом в індивідуальній формі [1, с.146].

Одразу після зарахування до аспірантури студент реєструється в університеті, що надає йому право одержувати академічний контроль над роботою, використовувати всі необхідні ресурси для розробки теми й цілковито брати участь у житті навчального закладу, де він навчається. До нього застосовуються всі наявні правові норми, зокрема дотичні до медичного страхування студентів вузу, соціального забезпечення отримувачів аспірантської стипендії тощо. Аспіранти мають можливість отримати двохрічні гранти, у тому числі й соціальне страхування, а також укласти трудові контракти з тим самим терміном. При цьому вони автоматично звільняються від сплати академічних податків. Процесу реалізації нових програм передує контроль з боку автономних співтовариств й Міністерства науки й інновацій. Відразу після цього проводиться обов'язкове оцінювання й акредитація кожної програми окремо [1, с.146].

Національна агенція з питань забезпечення якості й акредитації Іспанії реалізує свою діяльність у рамках виконання чотирьох програм – акредитації, оцінювання вузів, сертифікації та європейської конвергенції. Акредитація – це основний вид діяльності агенції, за якою перевіряється відповідність отриманих студентами знань основним критеріям, стандартам, вимогам ринку й суспільства, а також адекватність цих результатів навчання. Зазначена програма функціонує за трьома стадіями: внутрішнє оцінювання, зовнішнє оцінювання й підготовка фінальної доповіді. Для їх виконання агенція створила національний комітет з акредитації, до складу якого входять професіонали з міжнародною репутацією у сфері викладацької діяльності та науки, а також представники бізнесу. Програма з оцінювання вузів перевіряє навчальні програми, спрямовані на одержання ступенів, а також відстежує виконання планів з питань поліпшення й розвитку цієї діяльності. У процесі оцінювання, що складається з трьох етапів, використовуються критерії та індикатори, ідентичні акредитаційним. Програма сертифікації є процесом зовнішнього оцінювання відповідностей навчальних програм заздалегідь встановленому опису. Головною метою є підтвердження якості й постійне поліпшення університетських навчальних програм та послуг. Програма європейської конвергенції розроблена й реалізується з метою сприяння інтеграції вищої освіти Іспанії в європейський простір [1, с.148].

Національне агентство оцінювання якості й акредитації (ANECA) підтримує стосунки з міжнародними суспільними й приватними агентствами та організаціями, має членство у двох значущих асоціаціях, що займаються питаннями акредитації й оцінювання вищої освіти: латиноамериканська система забезпечення якості вищої освіти (RIACES) та загальний простір вищої освіти Латинської Америки та країн Карибського басейну (ALCUE). ANECA є членом Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти і, починаючи із січня 2003 р., представлена в її організаційнім комітеті. У 2003 р. агентство приєдналося до Міжнародної мережі асоціацій з питань забезпечення якості вищої освіти, а також до Європейського консорціуму з питань акредитації. Агентство публікує всі документи, нові відомості, надає детальну інформацію щодо членства, актуальних даних про програми на власному веб-сайті та за допомогою інших засобів масової інформації, тим самим забезпечуючи університети та суспільство необхідною для прийняття рішень інформацією. Поряд з ANECA, існують й регіональні агентства з питань забезпечення якості в деяких

автономних округах. Так, ANECA й каталонське агентство з питань забезпечення якості були піддані зовнішньому оцінюванню, проведеному Європейською асоціацією з питань забезпечення якості вищої освіти в 2007р. Внутрішнє оцінювання відповідає планам університетського, який розробляється й розповсюджується за допомогою ANECA [1, с.149].

Проведене дослідження дозволяє зробити такі **висновки**. Навчання в університетах Андорри та Іспанії зазнає змістовних й структурних змін з метою поліпшення відповідності стосовно інших європейських систем вищої освіти. Так, в університетах обох країн реалізується навчання, побудоване за трьома циклами, використовується європейська кредитно-трансферна система, видається додаток до диплому, особлива увага надається процесу забезпечення якості. Організація управління та контроль якості за університетським сектором Іспанії відрізняється складною структурою у зв'язку з поєднанням централізованого державного та регіонального управління університетами. Національна агенція Іспанії з питань забезпечення якості й акредитації займається безпосередньо акредитацією, оцінюванням вузів, сертифікацією, європейською конвергенцією тощо.

Література:

1. Focus on the Structure of Higher Education in Europe 2006/2007. National Trends in the Bologna Process. – Eurydice, 2007. – 350с.
2. Perkin, Harold. History of Universities /International higher education: an encyclopedia /edited by Philip G.Altbach - Garland Publishing Inc., New York & London, 1991. - 590р. - pp.169-204.
3. Spain /Encyclopedia of higher education / Burton R.Clark, Guy R.Neave. - 1992. - Pergamon Press Ltd, - 2530р. - С.663-678.

Статья посвящена особенностям современного университетского образования в Андорре и Испании, организации обучения на уровнях бакалавр – магистр – доктор, современным механизмам обеспечения качества функционирования университетов, другим изменениям, вызванным Болонским процессом.

The article focuses on peculiarities of contemporary university education in Andorra and Spain at Bachelor's, Master's, and Doctoral levels, mechanisms of quality assurance in the universities of these countries, and other Bologna changes.